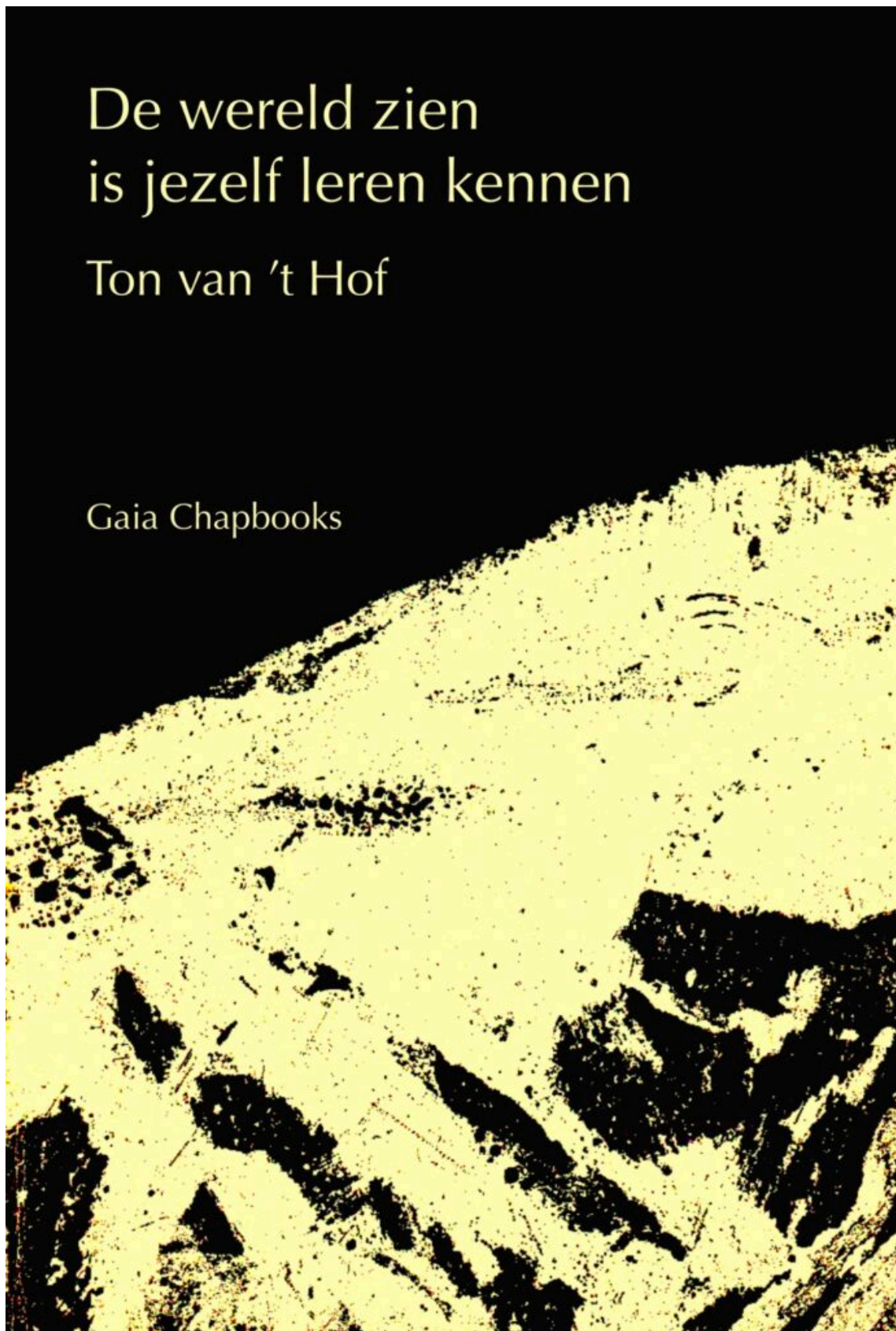
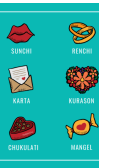

Af en toe schrijf ik wel eens wat. Over Herman Gorter bijvoorbeeld en over hoe dichters al gedurende bijna anderhalve eeuw reageren op zijn werk. Soms brengt poëzie iets te weeg bij lezers en wanneer die lezers dichters zijn, wordt het dubbel zo interessant. Wat herkennen ze, hoe verwerken ze het? Als het meezit, licht er in twee oeuvres iets op. Iets existentieels misschien wel, dat een echte dichter zelf weer onder woorden wil brengen. Pure bewondering kan dat zijn, pure liefde. Geen betere ‘defense of poetry’ dan een verslag van wat poëzie met een lezer kan doen.

→ Bekijk

Sterfdag
195

→ Neerla

In *De wereld zien is jezelf leren kennen* levert Ton van 't Hof zijn lezers precies zo'n verslag. Van 't Hof – die ik tamelijk goed ken, ik zeg het er naar meteen bij – publiceert elk jaar in januari zijn dagboek aantekeningen van het jaar daarvoor. Meestal zijn het boekjes van zo'n vijftig bladzijden. Maar nu niet: 'De wereld zien is jezelf leren kennen' met als ondertitel 'Dagboek 2024' telt meer dan 250 bladzijden. Er is nog een ondertitel: 'Over George Oppen, Afghanistan & dingen van de dag'. In 2024 verbleef, dat weet ik zeker, Van 't Hof niet in Afghanistan en George Oppen is al meer dan veertig jaar een dode Amerikaanse dichter. In zijn 'Woord Vooraf' schrijft Van 't Hof dit:

“ *In 2008-2009 ben ik als militair enkele maanden uitgezonden geweest, naar het vliegveld Kandahar in Zuid-Afghanistan. In de eerste weken maakte ik bij toeval kennis met de poëzie van George Oppen (1908-1984) en werd er direct door gegrepen.*

→ [Bekijk](#)

Wat overkwam mij in Afghanistan als commandant van een afdeling op een legerbasis? Waarom greep juist toen de poëzie van Oppen mij? Wat is dat eigenlijk voor poëzie? Dat zijn de vragen die Van 't Hof zich op heel wat dagen in 2024 stelt en die hij probeert te beantwoorden. En nog wat andere vragen. Er zijn familieaangelegenheden, er is de Nederlandse politiek, er is het dichterswereldje, er zijn de boeken die je leest, er is Friesland, er zijn boeren, burens en een verbouwing. Maar er is toch vooral Afghanistan en in Afghanistan was daar opeens de poëzie van George Oppen.

De wereld zien is jezelf leren kennen kan worden besteld en gratis worden gedownload op de [website van Gaia Chapbooks](#).
(Dit is het eerste deel van een leesverslag.)

Categorie: [Artikel](#)

Tags: [21e eeuw](#), [letterkunde](#), [poëzie-analyse](#), [Ton van 't Hof](#)

Laat een reactie achter

Wat je ziet en wat je leest (2)

3 februari 2025 door [Gert de Jager](#) — [Reageer](#)

Over ‘De wereld zien is jezelf leren kennen’ van Ton van ’t Hof

The screenshot shows the website 'De Contrabas'. The header features the title 'De Contrabas' in large white and red letters over a dark background. Below the header is a navigation bar with links: Home | Contact | Feed | Ons fonds | Stanza | Peter de Groot | Gelauwerd | Facebook | Advertentietarieven. The main content area displays a date '12-4-10' and a headline 'Literaire tijdschriften polariseren in Trouw'. The article text discusses the role of literary magazines in the digital age. To the right, there is a 'Webshop' section for 'Uitgeverij De Contrabas' featuring two books: 'Grensman' by Lammert Voos and 'De Venus' by Daan Doesborgh.

Het was net in de periode waarin hij zich in de wonderlijke wereld der dichters was gaan manifesteren: “Toen ik in Afghanistan arriveerde zat ik, in mijn vrije tijd, tot over mijn oren in de poëzie.” Van ’t Hof blogde over poëzie, had met Chrétien Breukers het inmiddels legendarische weblog De contrabas opgericht, even later met Breukers ook nog een succesvolle poëzie-uitgeverij – in een zeker jaar twee van de vier nominaties voor de Buddingh’-prijs, inclusief winnaar Lecompte -, en hij trok de aandacht met zijn eigen werk. Wat *De wereld zien is jezelf leren kennen* goed laat zien, is hoezeer het verblijf in Afghanistan voor dat eigen werk bepalend is geweest. In Afghanistan begon Van ’t Hof de poëzie te schrijven waarmee hij naam zou maken, flarfpoëzie: poëzie die een collage is van zoekresultaten. Een van de bekendste flarfgedichten kwam daar tot stand: ‘In reactie op de eis van Geert Wilders om in navolging van Mein Kampf de Koran te verbieden’. Van ’t Hof citeert het gedicht en een lange beschouwing van Jeroen Dera over wat precies de moraal is die het gedicht overdraagt. Andere, jonge literatuurwetenschappers hadden die vraag opgeworpen.

Jan

Ongewoon weefsel dat nu kan v

→ Le

[Bekijk](#)

De universiteit is geworden hinderlijk weer iets

Bron: ‘Dit allemaal

[→ Bekijk](#)

Poëzie waarbij de betekenis ontstaat door het toepassen van een procedure, verwijzingen naar de alledaagse politieke realiteit en discussies over ethiek: dat alles was nogal ongebruikelijk in de Nederlandse poëzie. Van 't Hofs meest spraakmakende gedicht ontstond ook in Afghanistan. Het was geen flarfgedicht, berustte wel op het consequent toepassen van een procedure en werd het lange slotgedicht van de bundel 'Aan een ster/she argued'. In 37 pagina's beschreef Van 't Hof alle tekst die zichtbaar aanwezig was op zijn kamer – van medicijnpotjes tot boektitels. 'Beschreef' is niet het goede woord: Van 't Hof nam wat hij tegenkwam simpelweg over. Alles in 'Kamer' had iets confronterends, vorm en inhoud: dit was een werkelijkheid die geen lezer kende, zeker geen lezer van 'poëzie', en blijkbaar was dit wel een gedicht. Eén zeer vooraanstaand poëziecriticus wantrouwde de hele bliksemse boel: hoe was het in 's hemelsnaam mogelijk dat er niets Afghaans in deze kamer te vinden was, zelfs geen plattegrond van de omgeving? Tot op de dag van vandaag moet de naam van de criticus niet in Van 't Hofs omgeving worden genoemd. Zijn naam valt niet in 'De wereld zien is jezelf leren kennen', maar op pagina 169 vinden we wel een korte, veelbetekenende verwijzing naar het gedicht:

“Kamer”, dat lange, afsluitende conceptuele gedicht uit Aan een ster/ she argued, steekt zijn neus diep in mijn eenzaamheid op Kandahar Airfield. Of, algemener, onze eenzaamheid, die existentieel is.

George Oppen (1908-1984) was ruim van vóór flarf, en ook niet op de wijze van 'Kamer' een conceptueel dichter. Waarom werd Van 't Hof in Afghanistan zo gegrepen door zijn werk?

De wereld zien is jezelf leren kennen kan worden besteld en gratis worden gedownload op de [website van Gaia Chapbooks](#).

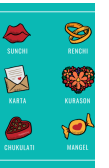
Dit is het tweede deel van een leesverslag.)

Categorie: [Artikel](#)

Tags: [21e eeuw](#), [letterkunde](#), [poëzie](#), [Ton van 't Hof](#)

Laat een reactie achter

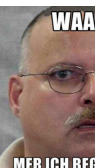

→ Bekijk

Sterfdag
195

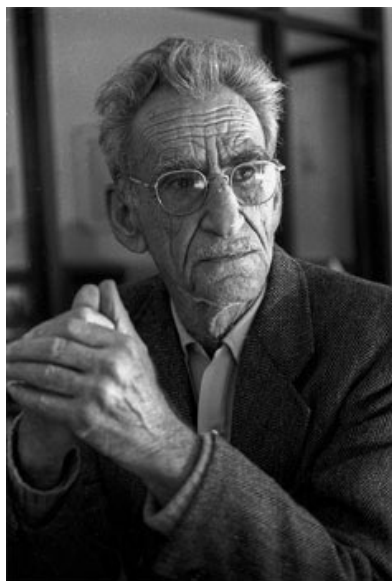
→ Neerla

Wat je ziet en wat je leest (3)

5 februari 2025 door [Gert de Jager](#) — [Reageer](#)

Over ‘De wereld zien is jezelf leren kennen’ van Ton van ’t Hof

George Oppen. Bron: Wikipedia

De dichter [George Oppen](#) is niet of nauwelijks doorgedrongen tot het Nederlandse literaire circuit. Niet vertaald en niet opgenomen in bloemlezingen – ik ga af op mijn geheugen; ik bevind me ver van mijn boekenkast, Afghanistan ligt ongeveer halverwege -, niet te gast op Poetry International. Internetbronnen plaatsen hem in de traditie van het Objectivisme. Namen die daarbij genoemd worden zijn die van Ezra Pound en William Carlos Williams – mannen van een generatie eerder die vertaald werden door allesbehalve perifere types als Huub Beurskens (Williams) en H.C. ten Berge en Paul Claes (Pound).

Omvangrijk is Oppens oeuvre niet. Op 17 juli 2024 constateert Van ’t Hof dat hij ruim twintig gedichten van Oppen integraal heeft geciteerd en daarmee 7 procent van het totaal. Dat kan nog net, auteursrechtelijk gezien. Vanaf dat moment moet het bij fragmenten blijven. Oppens dichterlijke carrière begon pas echt in 1962 met zijn tweede bundel, bijna dertig jaar na zijn debuutbundel waarvoor Pound overigens een voorwoord schreef. Voor Van ’t Hof is Oppen vanaf dat tweede debuut interessant. Eind april neemt hij zich voor om Oppens ontwikkeling vanaf de tweede bundel te beschrijven en zijn eigen reacties daarop – toen, in Afghanistan, en nu. Minimaal vier tijdlijnen komen daarmee samen in het dagboek: het heden van het schrijven,

het toen van het lezen, maar ook het heden van Oppen toen hij zijn poëzie schreef en de ervaringen die in zijn poëzie werden verwerkt. Die laatste zijn cruciaal: Oppen, een rijkeluiszoontje dat niet hoefde te werken, nam dienst in het Amerikaanse leger en maakte in Europa de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog mee. Eind april 1945 raakt hij bij Stuttgart zwaar gewond. De twee kameraden met wie hij dekking zocht in een greppel overleven de beschieting niet; een van hen ligt, als hij sterft, bovenop hem.

Zo geformuleerd lijkt Van ’t Hof’s fascinatie voor Oppen op sentimentele identificatie te berusten, maar zo eenvoudig is het niet. Oppens poëzie is zakelijk en afstandelijk – Objectivisme – en zijn taal onopgesmukt. Het is poëzie die het niet moet hebben van emoties en metaforen, maar van waarnemingen en inzichten. Dat laatste geldt ook voor een dichter als Williams, maar zijn poëzie is een poëzie in vloeiende spreektaal. Bij Oppen haperen de zinnen en is de informatiedichtheid soms hoog – niet altijd. Meer dan aan Williams en Pound doet Oppens poëzie me denken aan de poëzie van Kouwenaar of in Frankrijk een dichter als Guillevic. Dichters die na alle oorlogservaringen geen enkele behoefte meer hadden aan retoriek en esthetiek en aan het rechtstreeks persoonlijke – wat Kouwenaar ‘tarra’ noemde. Ook in Duitsland en Oostenrijk waren er dichters met dit

Jan

Onge
weef
dat n
kan v

→ Le

[Bekij](#)

De univer
geworden
hinderlijk
weer iets

Bron: ‘D
allemaal

[→ Bekijk](#)

soort opvattingen; de naam van Erich Fried schiet me te binnen, er waren er meer. Maar bij alle verwantschap en de eventuele historische verklaarbaarheid daarvan zijn de verschillen toch altijd groter. Van 't Hof werd niet gegrepen door een Duitse dichter, niet door Kouwenaar, maar door een dichter die hem volledig onbekend was en over wie hij in Afghanistan een aantal artikelen las in een Australisch internettijdschrift. Hij werd zo gegrepen dat hij zich daarvan vele jaren later rekenschap wilde geven in een dagboek.

De wereld zien is jezelf leren kennen kan worden besteld en gratis worden gedownload op de [website van Gaia Chapbooks](#).
(Dit is het eerste deel van een leesverslag.)

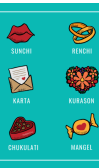
Categorie: [Artikel](#)

Tags: [21e eeuw](#), [George Oppen](#), [letterkunde](#), [Ton van 't Hof](#)

Laat een reactie achter

Deze site gebruikt Akismet om spam te verminderen. [Bekijk hoe je reactie-gegevens worden verwerkt](#).

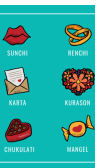
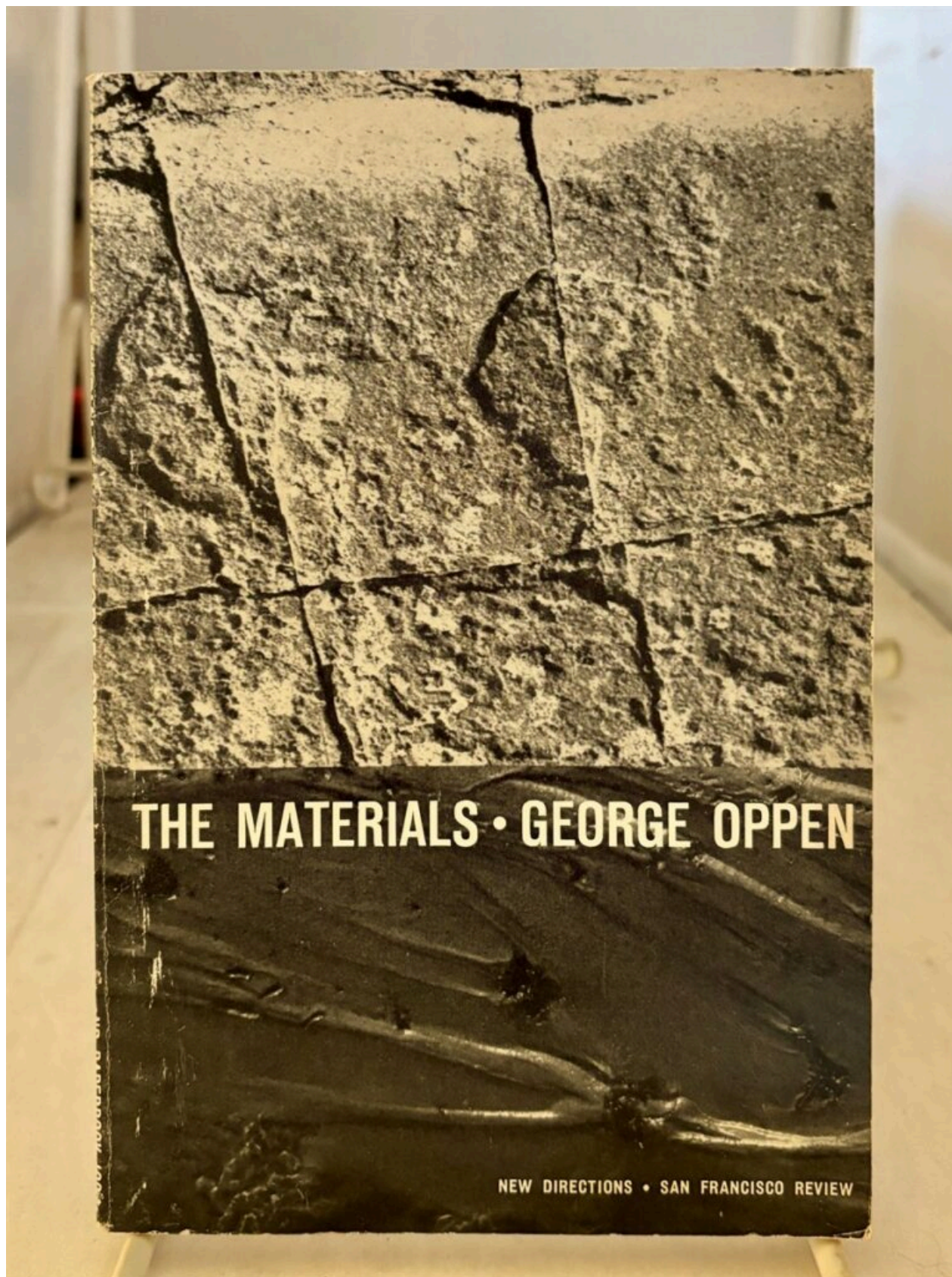
→ Bekijk

Sterfdag
195

→ Neerla

→ Bekijk

Sterfdag
195

→ Neerla

Van 't Hof begint zijn lectuur van *The materials*, Oppens tweede bundel, met het eerste gedicht, ervaart dat de ‘sobere maar precieze bewoordingen’ toch het een en ander te raden overlaten – ‘wie zijn die mannen in de kamer’ – en stelt vast dat het meteen al in het openingsgedicht gaat om fundamentele kwesties: ‘mens en wereld, mens in de wereld, mens versus natuur, de gewelddadige natuur van de mens en de eeuwige cyclus van leven en dood.’ Oppen is stevig beïnvloed door het existentialisme maar veel meer dan iemand als Sartre heeft hij oog voor het sociale aspect van het bestaan: de mens is ‘talrijk’

en niet alleen een individu dat keuzes maakt. Dat is ook het hoofdthema van de bundel waarmee Oppen in 1969 definitief doorbrak: *Of being numerous*. Van 't Hof vertaalt een van de gedichten uit de bundel:

“ 7

Geobsedeerd, getroffen

Door de schipbreuk

Van het enkelvoudige

Hebben we de betekenis gekozen

Van talrijk zijn

→ Bekijk

Het geeft een goede indruk van Oppens compacte stijl die veel ruimte laat voor interpretatie. Van 't Hof is geneigd om het gedicht te lezen als een kritiek op de moderne maatschappij: het enkelvoudige waarvan lyrische dichters het moeten hebben, wordt door de massaliteit bedreigd.

In het vervolg van zijn dagboek, we zijn inmiddels in mei, neemt Van 't Hof een eerder geschreven verslag in verhaalvorm op van zijn eerste dagen in Afghanistan. Het is een relaas van bevreemding en vervreemding: 'Hier sta ik dan, dacht ik, en zocht naar gevoelens binnenin, onzekerheden, verwachtingen, verlangens.' In het hier en nu van het dagboek confronteert hij Oppens keuze om het fascisme te bestrijden met zijn eigen bestaan als 'broodmilitair'. Het verblijf in Afghanistan, met de kennismaking met Oppen, en het heden gaan in elkaar over in de volgende passage:

Wat betekent poëzie nog in een wereld die in brand staat? Hoe verhoudt fictie zich tot destructie op grote schaal? Welke versvormen zijn thans nog acceptabel en welke niet meer? Deze en andere poëtische kwesties hielden George Oppen bezig bij de heropneming van zijn pen eind jaren vijftig.

De manier waarop Oppen zulke vragen probeert te beantwoorden getuigt voor Van 't Hof van eerlijkheid, bescheidenheid, exactheid. Vooral het laatste. Het blijkt uit de poëzie, maar ook uit interviews en biografieën. In een van de interviews verwoordt Oppen wat voor hem poëzie zo belangrijk maakt: "Wat ik in een gedicht heb geprobeerd te beargumenteren; het is niet makkelijk om dit tactvol in proza te doen." Van 't Hofs conclusie: 'Tactvol, fijnzinnig, gevoelig voor nuances. Kennelijk stelde poëzie Oppen beter in staat om zaken van alle kanten te bekijken.' Het is een conclusie die hij trekt nadat hij zich eerder over Oppens keuze voor de poëzie heeft verbaasd. Waarom, bij al die grote filosofische vragen, de poëzie als middel 'om kennis op te doen of tot inzicht te komen'? Een ander aspect, minstens zo belangrijk: antwoorden kunnen alleen persoonlijke antwoorden zijn. Oppen: 'Je moet je eigen weg vinden en zelf denken. (...) Je moet uitgaan van je eigen percepties (...) Want daarin schuilt de enige hoop: oorspronkelijke oprechtheid.' Van 't Hof, tamelijk 'numerous' op een legerbasis meteen daarna: 'Jezelf zijn is uniek zijn. Oppen heeft me hiervan doordrongen. Good old George.'

De wereld zien is jezelf leren kennen kan worden besteld en gratis worden gedownload op de [website van Gaia Chapbooks](#).

Dit is het eerste deel van een leesverslag.)

Categorie: [Artikel](#)

Tags: [21e eeuw](#), [George Oppen](#), [letterkunde](#), [poëzie](#), [Ton van 't Hof](#)

Wat je ziet en wat je leest (5 en slot)

10 februari 2025 door [Gert de Jager](#) — [Reageer](#)

Over ‘De wereld zien is jezelf leren kennen’ van Ton van ’t Hof

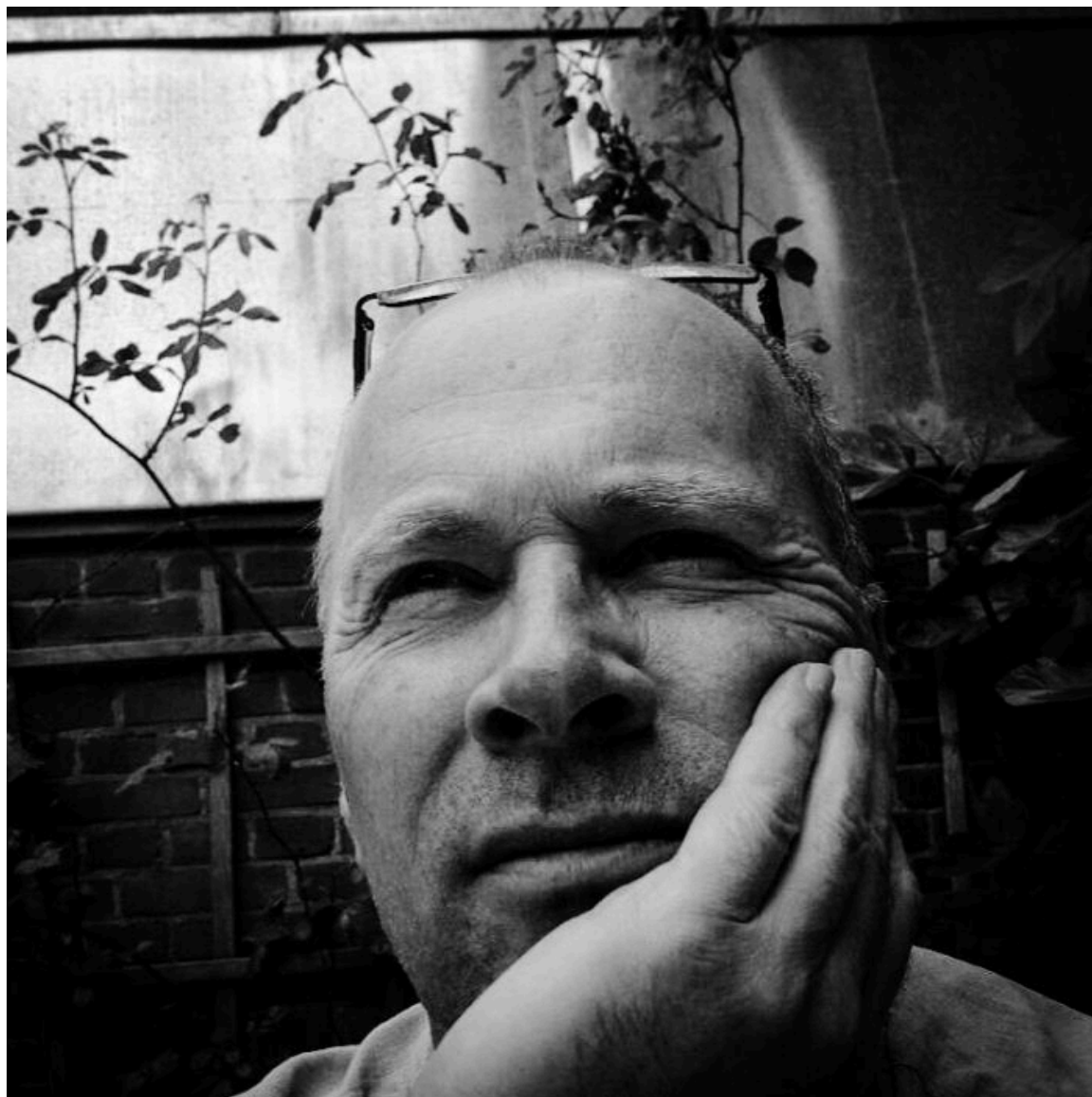

Foto: Ton van 't Hof

Jan

Ongewoon
weefsel
dat niks
kan v

→ Le

[Bekijk](#)

De universiteit
geworden
hinderlijk
weer iets

Bron: ‘D
allemaal

→ [Bekijk](#)

Een dagboek lezen komt aardig in de buurt van een gedichtenbundel lezen. Een lezer neemt afgeronde partjes tekst tot zich waaraan de schrijver aandacht heeft besteed. In plaats van een lyrisch ik is er een dagboek-ik. Het dagboek-ik beschrijft ervaringen in een hier en nu. Een lyrisch 'ik' doet dat misschien ook wel, maar is vooral uit op een ervaring in het hier en nu van het lezen. Over dat alles valt vrolijk te theoretiseren en dat is ook volop gedaan. In mijn boekje over Gerard Reve, met zijn poëzie en zijn autobiografische brieven, heb ik daar in ieder geval voor zijn oeuvre enige lijn in proberen te brengen.

In *De wereld zien is jezelf leren kennen* zet Ton van 't Hof zich regelmatig af tegen het een en ander – de wereld zien is erachter komen wat je niet bevalt: als het om literatuur gaat, beschrijft hij zijn worsteling met het fenomeen 'fictie' en met het verschijnsel 'verhaal'. 'Alsof ik niet goed meer tegen verzinsels kan', schrijft hij na een poging om onder meer een boek van Van Dis uit te lezen met een thematiek die op zichzelf interessant zou moeten zijn. Hetzelfde overkomt hem bij veel geprezen auteurs als Nellen, Kang en Cusk. Meteen na het boek van Nellen staat de nieuwe roman van Koos van Zomeren op de leeslijst en daar beleeft hij wel plezier aan:

“ Aan het boek van Van Zomeren ligt veel meer eigen ervaring ten grondslag, en dat merk je. Ik hou niet zo van verzinsels, geloof ik. Het verzinsel mag er in elk geval niet duimendik bovenop liggen.

In het hier en nu van het dagboek is het de poëzie van George Oppen die voor een cruciaal inzicht zorgt:

“ Terwijl ik over bovenstaand gedicht van Oppen nadacht viel me in dat mijn ergernis over de roman inzette na mijn betrokkenheid bij de Golfoorlog van 1990-1991, een periode waarin de werkelijkheid de fantasie, in ieder geval de mijne, ontsteeg.

Eveneens in het hier en nu van het dagboek vindt Van 't Hof zich op over 'het idee (is het een tendens?) dat alles wat gedacht of gezegd wordt "een verhaal" is.'

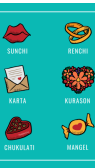
Na wat andere opmerkingen en een witregel:

“ Wie zegt dat hij/zij zich kut voelt vertelt dus géén verhaal.

Als ik, lezer van Van 't Hof's dagboek, enige geneigdheid zou hebben tot het voeren van een maatschappelijke kruistocht, zou het een kruistocht zijn tegen juist dit idee: het idee dat ervaringen per se gegoten moeten worden in de mal van een verhaal, een verhaal met plotlijnen en oorzakelijke verbanden. En het lijkt me zeker een tendens: in iets moois als de literatuurwetenschap de tendens om alles wat met literatuur van doen heeft, onder te brengen in de mal van het biografische en in het dagelijks leven de tendens om ervaringen ondergeschikt te maken aan de mogelijkheid er herinneringen van te maken. Om maar iets te noemen. Het jargon alleen al.

Tegelijkertijd wordt de lezer van Van 't Hof's dagboek ervan doordrongen dat herinneringen in elk hier en nu aanwezig zijn en dat er een groot oorzakelijk verband kan bestaan tussen de toevallige lectuur van een Amerikaans dichter en de eigen dichterlijke levensloop. Wat Van 't Hof trof in een omgeving met bijna elke dag een Ramp Ceremony, waarbij overleden soldaten in een vliegtuig werden gedragen, waren de reikwijdte van Oppens thematiek – 'de gewelddadige natuur van de mens en de eeuwige cyclus van leven en dood' – en kwaliteiten als exactheid, tact en fijnzinnigheid: morele kwaliteiten die bij Oppen een-op-een hun neerslag leken te vinden in de poëzie. Die poëzie liet veel ruimte open voor interpretatie. Ook dat, stel ik me zo voor, deed recht aan de verwarrende situatie en de verwarrende emoties en werd beleefd als een vorm van exactheid.

'Wat betekent poëzie nog in een wereld die in brand staat? Hoe verhoudt fictie zich tot destructie op grote schaal?' waren voor Van 't Hof de vragen die het heden van zijn schrijven verbonden met zijn verleden In Afghanistan met Oppen. Poëzie,

→ Bekijk

Sterfdag
195

→ Neerla

dagboeken: als de wereld gered wil worden, zou ik zeggen, zal ze zich moeten bekennen tot de kleine genres, van welke aard dan ook.

De wereld zien is jezelf leren kennen kan worden besteld en gratis worden gedownload op de [website van Gaia Chapbooks](#).

Dit is het laatste deel van een leesverslag.

Categorie: [Artikel](#)

Tags: [21e eeuw](#), [dagboeken](#), [letterkunde](#), [poëzie](#), [Ton van 't Hof](#)

[→ Bekijk](#)

Laat een reactie achter

Deze site gebruikt Akismet om spam te verminderen. [Bekijk hoe je reactie-gegevens worden verwerkt](#).

Elektronisch tijdschrift voor de Nederlandse taal en cultuur sinds 1992.

ISSN 0929-6514

Bijdragen zijn welkom op
redactie@neerlandistiek.nl

[Homepage](#)

[E-books](#)

[Neerlandistische weblogs](#)

[Over Neerlandistiek](#)

[De archieven](#)

[Contact](#)